

.....
 Én ebbe' nőttem s így neveltem éppen
 Jőmagam is vegyes kis házinépem.
 S bum!... mégis bomba üt le most közénk:
Ne temere, — mi eddig vétkezénk.
 Csak ágyastárs, nem hitves az eretnek,
 S bűn gyermeki a *vegyesen* eredtek.

A verses krónika szellemessége megragadta Mikszáthot, és ekkor intézte egy névjegyen Kozmához a következő sorokat:

[1908. szeptember 27 után]

Kedves Bandi!

Rég nem gyönyörködtem olyan igaz gyöngyben, a melynek a fénye, tüze én rám olyan hatást tett volna, mint a Vasárnapi „Koboz krónika” a vegyes házasságokról.

Szinte kibékültem Sarto Jóskával¹ a „Ne temere” miatt, ő szerevén nekem vele ezt az élvezetet — közvetve.

Szívből köszönt

őreg kollégád
 Mikszáth Kálmán

*

Hálás köszönettel tartozunk Kozma István mérnöknek, hogy hozzájárult a birtokában levő levél közzétételéhez.

Scheiber Sándor

Vértesi Arnold egri kapcsolatairól

Vértesi Arnold ma már elfeledett írónk¹ Egerben született 1834-ben. Apja Viklida (később Vértesi) Antal az 1840-es években főlempiiskolai tanító volt Egerben, az ún. Rónay-féle házban lakott, amely ház a sajátja volt. Később Miskolcra költözött a család, mivel az apa az ottani tanítóképezde tanára lett. Az ifjú Vértesi már 9—10 éves korában verselgetett. Tizenöt éves korában pedig beállt honvédnek, s részt vett a szabadságharc alatt a temesvári csatában. Eleinte jogi pályára készült, de ezt később otthagyta, és tehetségét követve az írói pályára adta fejét. Első elbeszélése, a Mór király című 1856-ban jelent meg, a Vadnai Károly által szerkesztett Hölgyfutárban. Ettől kezdve tömegével jelentek meg írásai. Az 1879-ben a Debreceni Ellenőr c. lap szerkesztője, majd kiadótulajdonosa lett. Budapesten halt meg 1911-ben.

1888-ban ezredik novellája megjelenése alkalmából a Kisfaludy Társaság jubileumi ünnepélyt rendez számára.²

A jó egriek Vértesi Arnoldot időközben szépen el is felejtették. Most kapóra jött a dolog, pótolni akarták a mulasztást, mondván, jobb későn, mint soha.

Először is — megkezdve az adósság törlesztését — az Eger c. lap szerkesztője, Szabó Ignác³ üdvözliz az író. Levele így szól:

Most, midőn íróársaid körében baráti estélyen az ezredik novellád bőrre iszol, engedd emlékezetedbe hoznom, hogy első novelládat egy éjjel nálam írtad Budapesten, Magyar utcai lakásomon. Este együtt sétálva találkoztunk Vas Gerebennel, ki tőlem lapja számára, amelynek én akkor szintén egyik nagyreményű hátramosztója voltam, novellát sürget. Nagyon meg lehetett akkor szorulva Gereben bátyánk kézirat dolgában, mert elkövette azt a hallatlan csodadolgot, hogy a megígért novellára 5 forintot előlegezett, amelynek mi, annak rendje és

¹ Giuseppe Sarto a családi neve X. Pius páranak (1903-1914), a *Ne temere* kibocsájtójának.

² JENŐFI M. IMRE: Könyvtáros, 1959. 3. sz. 205—207.

³ SZINNYEI JÓZSEF: Magyar írók élete és munkái. 14. kötet, 1153—1157.

⁴ SZABÓ IGNÁC (1832—1900). Jónévű egri tanár és író volt a XIX. sz. második felében Egerben. Itt született. Alig hogy elvégezte középiskoláit, kitört a szabadságharc. Bem seregében harcolt. A szabadságharc bukása után tanár lett Egerben, de időközben más városokban is tanároskodott. 1893-ban nyugalomba vonult. Szerkesztette az „Eger” c. vegyes tartalmú politikai lapot 1872—1878 és 1888—1896 között.

módja szerint, azonnal nyakára is hágtunk tisztességesen. Aztán hazamentünk. Te aztán ott mindjárt meg is írtad helyetted első novelládat. Valamint akkor az első sikerének — úgy most az ezredik jubileumának örömeire szívből üdvözöl régi barátod, Szabó Náczi.

Eger, október 14. (1888)

(Ez a levél megtalálható az „Eger” 1888. okt. 16-i számában.)

Vértesi Arnold a következőket válaszolja:

T. Szabó Ignác főgimnásiumi tanár urnak, az „Eger” szerkesztőjének, Debrecen, okt. 19. 1888.

Kedves Barátom!

A „Budapesti Hirlaphoz” küldött szíves soraidat olvastam és nagyon szépen köszönöm megemlékezésedet. Fájdalom, attól a dicsőségtől meg kellett téged fosztanom, hogy első novellámat te nálad írtam meg, mert az a kis munkácska, nem az én nevem alatt jelent meg Vas Gereben lapjában. Engedd hát át megnyugodva Vadnay Károly barátomnak első novellám dicsőségét, a tied marad minden esetre az érdem, hogy te bátorítottál engem írásra, s nélkülöd talán később jelent volna meg ez első novellám is.

Ha most a között az igazán páratlan és lelkesült ováció között, mellyel engem az összes sajtó és közönség elhalmozni igyekezett megemlékezem erről irántad is, aki engem 30 év előtt buzdítottál, le kell rónom köszönetem adóját. Tarts meg engem továbbra is szíves barátságodban, ami annál jobban fog esni, minthogy úgy látszik Egerben régen elfeledték, hogy én ott születtem, s míg naponként kapok az ország minden részéből, a legtávolabbi vidékekről is üdvöző leveleket, s összes munkáim most folyó kiadására özönlenek az előfizetők, Egerből egyetlen példányt se rendeltek meg, s egyetlen ember se találtaott, aki rólam megemlékezett volna, Isten áldjon, ölel régi híved,

Vértesi Arnold

Az „Eger” egyik cikkírója szégyenkezik is azon, hogy Vértesi Arnoldot ily méltatlanul elfeledték, de a jövőben a mulasztást pótolhatónak véli: „Azt hisszük, hogy a mulasztást könnyű lesz helyreütni, s ezt reméljük, a mi művelt egri közönségünk alkalmilag nem is fogja elmulasztani.”⁴

Az ígéretet igyekeztek beváltani. 1888. december 8-án az egri törzskaszinó igazgatójának indítványára elhatározták, hogy a jövőben Egerben Vértesi-ünnepet rendeznek. Az ünnepély előkészítésére bizottságot hoztak létre. Ennek tagjai a következők voltak: Zalár József, Gáspárdy Géza, Kopácsy Dezső, Szabó Ignác, Babócsay Sándor, Dr. Alföldi Dávid stb.⁵ A bizottság Zalár József elnökletével első ülését december közepén tartotta. Az ünnepély rendezői közé bevonták a két egri nőegyletet, a Jogakadémia segélyegyletét és az egri Koszorús Dalkört.⁶ A terv az volt, hogy a rendezendő ünnepélyen az író felolvasást fog tartani, majd lakomával tisztelik meg az egri törzskaszinó nagytermében. Az ünnepély időpontját 1889. január 9-re tervezték,⁷ később március 9-re halasztották el.⁸ A rendezési munkálatokkal párhuzamosan gyűjtés indult Egerben az író számára veendő ajándék céljaira.⁹

Közben Vértesi felesége meghalt, s így az író a tervezett időben nem jöhetett el Egerbe. Mit volt mit tenni, mint az emléktárgyakat postán elküldeni az írónak.¹⁰ Ezt meg is tették, s az író levélben köszönte meg az ajándékot.¹¹

Múltak az évek, s Vértesi Arnold csak 1891-ben jutott el Egerbe.¹² 1891. május 20-án érkezett meg, s május 22-ig volt itt. Május 20-án este régi barátjánál, Gáspárdy Gézánál volt ünnepi lakoma számára, ahol részt vettek a város nobilitásai is. Sok pohárköszöntő hangzott el tiszteletére. (Zalár József is köszöntötte¹³). Május 21-én este pedig az egri Hungária Szállóban volt díszlakoma tiszteletére, s május 22-én utazott el Egerből.¹⁴

Hogy volt-e többet itt, arról nem tudok. Bizonyára életének kutatói fényt fognak erre deríteni.

Szecsikó Károly

⁴ Eger, 1888. október 23. sz.

⁵ Eger, 1888. december 11. sz.

⁶ Eger, 1888. december 25. sz.

⁷ Eger, 1888. december 25. sz.

⁸ Eger, 1889. január 29. sz.

⁹ Eger, 1889. március 5. sz.

¹⁰ Eger, 1889. március 19. sz.

¹¹ Eger, 1889. március 26. sz.

¹² Eger, 1891. május 12. sz.

¹³ Zalár József: Heves megyei tisztviselő volt a XIX. sz. második felében. Majdnem egész működése, nemcsak politikai, hanem költői is, megyéjével, Hevessel és annak székhelyével, Egerrel kapcsolatos. Legjelentősebb műve a „Heves” c. dalciklusa. Ebben a 21 négyesoros versszakú költeményben krónikaszerűen adja elő Heves megye és főleg Eger múltjának nevezetesebb történelmi, társadalmi eseményeit. (Életéről és költészetéről bővebben olvashatunk: DRIVNYI MIHÁLY: Eger a magyar költészetben c. művében, Budapest 1938).

¹⁴ Eger, 1891. május 26. sz.